

ŞİİR GÜNDELİKLERİ (Şiire Dâhil Notlar)

Ömer AKSAY

Yirmi bir yaşımda yayımlanan ilk şiirim (Edebiyat dergisi, Haziran 1982) ilk mısrası bir iddia taşıyordu:
“dor atlar karışacak Amasya kapılarına”

Şiir, bir iddiayla başlamalı -sanki-. Şairin bir iddiası olmalı hep, iddia makamında durmalı şair, bence böyle. Ve elbette şairler iddiasından vurulmalı, iddiası boşa çıkarmışsa kendini!

//

Öğretmenlikte, önce istifa edip, sonra açıktan atamayla yirmi seneyi doldurdum; özel sektördeki hizmetlerimle birlikte emekliliğim geldi çattı. Öğretmenlerin kitap okuyanlarına çok ender rastladım, çantasında ya da cebinde şiir kitabı olan bir öğretmenle hiç karşılaşmadım. Öğrencilerse, bambaşka bir dünyadaydılar. Okudukları saçma sapan şeyler; kiminin elinde çok satanlar, fantastik bilim kurgu kitapları; kiminin elinde ‘aşk’ kelimesinin geçtiği mahut şiir kitapları, kiminde özel günler ve haftalar için kerhen korsan baskı bir *Safahat*, kimindeyse tek tük de olsa yine korsan baskı *Hasretinden Parangalar Eskittim*.

Cemal Süreya’nın, İsmet Özel’in kitaplarına hiçbirinin beş duyudan biriyle olsun temas ettiği yok. Enis Batur’un adını duymamışlar bile. Durum korkunç! Yirmi sene boyunca kabuğuma çekildim, etrafı kolaçan ettim, mesafeyi ölçtüm; kimse beni fark etmeden defterlerime şiirlerimi yazdım, çantamdan şiir kitapları çıkarıp okudum; şiirlerimin yayımlandığı dergileri utanarak getirdim, öğretmenler odasında masaya bıraktım. Herkes telaş içindeydi, kimsenin ilgisini çekmedi. Bir iki meraklı çocuk çıktı: “Hocam ne yazıyorsunuz?” Güldüm, buruk bir acıyla, öylesine şeyler işte, diyerek geçiştirdim. Geçti. Kimsenin ruhu bile bile duymadı. Yirmi sene!

“Kimseye etmem şikâyet ağlarım ben hâlime” nedense?

//

Rahmete boğulayazmak. Rahmetin içinde boğulayazmak. Sadece yazmak Rahm'e tutunup.

//

Behçet Necatigil'in şiir üzerine düşüncelerini paylaştığı *Bile/Yazdı* adlı kitabını, 1979'da Ada Yayınlarından çıkar çıkmaz almışım. Kitabı açtığımda otuz beş senelik bir Salacak kokusu, o yıllarda Salacak'ta ikâmet ettiğimiz için kalmış. Altını değişik renkte kalemlerle çizdiğim o güzelim cümlelerle yeniden buluştum, özlemişim.

“Ben şiirin ürküten bir şey olmasını yadırgıyorum.” diyor Behçet Hoca. “Şiir ne kadar yumuşak, ne kadar derinden gelen bir güç olursa o kadar ortak yaşantılara açık olur. Her şeyden önce, şiir, çok destekler isteyen ve çağrışımlara yaslanması gereken bir özümlemedir.”

Burada temas edilen “ortak yaşantılara” ne kadar açık bugün şiir? Tersinden de sorabiliriz: Ne kadar mesafeli? Ayrışma mı, kaynaşma mı? Bireysellik mi, cemaat mi? Immanuel Wallerstein'in, Alain Touraine'in, Enis Batur'un *Ada Defterleri*'ndeki temaslarıyla birlikte düşündüm uzun uzun bu konuyu. Bir tuhaf, çelişkilerle dolu yumak. İşin içinden çıkılmasına imkân yok, galiba. İşler şiire kalmıyor, kalsa ne yazar ki? Şairler -özellikle gençler- bu kadar sert, katı, kapalı nasıl olabiliyorlar? Herkes kararını vermiş, hüküm kesin! Şiir, ürküten bir şey!

“Aslında şiir, bir bilgece bilmezlikten geliştirebilir,” der Behçet Necatigil, yani “eski deyişle: tecâhül-i ârifâne.”

//

1 Ağustos 2002'de İlhan Berk'i Bodrum'da, Şalvar Ağa Sokağındaki evinde ziyaret ettim. Rıfat Ilgaz'a şiirlerini verdiğinde Ilgaz şöyle demiş: “Yeterince sert değil!”

O görüşmemizde, verandaya açılan salondaki divana uzandı ve bana ilk kitabım *Eski Bir Yalnızlık Dilinde*'yi baştan sona okuttu, dinledi. Bitirdiğimde şöyle dedi: “İslam kaynaklarında daha da derinleş. İyice derinlere dal. Çok iyi bir kaynak bulmuşsun. Biz -Necatigil ve ben- Marksist kaynakla yetiştik. Çok isterdim İbn Arabî'yi okumayı, *Kur'an*'ı okumayı. Bana da okuduklarından ara sıra gönder. Yazmayı kesme. Bana hep yaz. “Bunlar kim,” de, “onlar kim oluyor!” de. Yılma, gönder.”

//

İmam Gazâlî'nin ölüm döşeğinde söylediği şiir, kaside hâlinde, orijinal metinle birlikte, Mehmed Ali Aynî'nin ‘Hucetü'l-İslâm İmam Gazâlî’ (Erol Kılınç'ın hazırladığı, İnsan Yayınlarından 2011'de çıkan *İslam Düşüncesinin Zirvesi İmam Gazâlî*) adlı eserinin sonunda ‘ek-1’ olarak yer alıyor. İmam Gazâlî, ölüm döşeğindedeyken, bütün eserleri için ‘son söz’ olarak belli ki şiiri uygun gördü. Dokuz yüz sene önceden günümüze kadar gelen bir şiir bu. Önemli olan husus, şiirindeki ifadelerden çok, Gazâlî gibi din ilimleri üzerinde durmuş, felesefe-kelam alanlarında dehşetli eserler yazmış, İslamın hukuk metodolojisini kaleme almış bir âlimin son

nefesini vermeden önce şiire müracaatıdır. Bu, hem şiir babında, hem de şuur (özellikle İslam şuurı) babında çok enteresan bir şey.

[...]

*Yıkın evimi, kafesimi ezin kırın,
Toprak tılsımından vazgeçin, kaybolun.
Elbisemi ve gömleğimi parçalayın
Gömülmüş her şeyi kazın ortaya çıkarın.*

[...]

*Nefsimde sadece sizi görüyorum
İnancım siz bensiniz.”*

[...]

//

“Kim nefsinin hakkı olarak başkasından bir kelimeyle bile olsa intikam alırken, başkasının hakkı için de aynı şekilde hareket etmezse, o, Mutaffifin Süresinin ilk üç ayetinin kapsamına girmiş olur, yani azaba müstehak olur. Çünkü ölçekte ve tartıda böyle davranmanın haram oluşu, sadece ‘onlar ölçülür-tartılır maddelerdir’ diye değildir. Her mükellef, fiillerinde, sözlerinde ve düşüncelerinde terazi sahibi gibidir.”

İmam Gazâlî, *İhyâu Ulûmi ’d-Dîn*’de, *Kitabu Âdâb ’il-Kesb* ve *’l-Meâş*’ın üçüncü bölümünde böyle diyor. Gazâlî’nin bu uyarısı sadece esnafı, tüccarı ilgilendirmiyor; bence şairleri daha çok ilgilendirmelidir. Şairlerin de bir mükellefiyetleri söz konusu burada. “Bir kelimeyle de olsa” diyor, “intikam alırken, başkasının hakkı için de aynı şekilde hareket etmezse, [...]”

Şairler kendi nefsleri uğruna, sadece kendilerini düşünerek, kendi benliklerini (nefslerini) öne çıkararak, halkın yerine kendi bireysel haklarını savunarak bir intikam için şiiri kullanıyorlarsa azaba müstehak oluyorlar. Bu intikam, siyasi, ideolojik, etnik, kültürel vb. alanlarda olabilir. Gazâlî’nin uyarısından anladığımız budur.

Şair kendi nefsinden başkası için de, kendi nefsinin hakkını savunduğu gibi mücadele etmelidir. İşte bu şair azaba müstehak olmayan şairdir. Şiirin ölçüsünü (veznini, ahengini), kelimeyi tartarak, seçerek kurduğu yapıyı eksik kuramaz, hafif ve gevşek bir şuur üzerine şiir inşa edemez. Topluma karşı şiiriyle sorumludur. Şiirindeki her kelimenin hakkını, hem kendi tikel nefsine, hem de toplumun tümel nefsine göre aynı biçimde verebilmelidir. Şairin tutumu ve tavrı böyle olmalıdır.

//

“Geceler hâmile, mâdem, çocuk er geç doğacak.” Mehmed Âkif.

//

“Neden şiirimiz Fuzuli’den Haşim’e kadar uzun bir feryattır?”

Böyle bir soru yöneltir Cemil Meriç, 18.4.1964'te, *Jurnal*'inde. Bu soruyu kime, kimlere yöneltmiştir; bu sorunun dolaylı olarak kendisine de yönel(til)diğinin kaç kişi farkındadır? Cevabını, üstünü-altını bu cümlemin boş veriyorum. Bana, bu cümle -soru cümlesi olarak- tek başına yetiyor.

//

Enis Batur: “*Şiirde, bir şiirde noktalama işaretleri birincil önem taşır.*”

Safahat'ta, noktalama işaretleri, sözelliğe göre düzenlenmiştir. Hatta, müzikal noktalama usulü kullanılmıştır. Bölümler ve kesitler, aynı bir müzik parçasının hareketleri gibi işaretlenmiş, düzenlenmiştir: Staccato (kesik kesik), allegro (çakırke-yif, çabuk çabuk), largo (geniş aralıklı, ağır ağır). Metnin yüksek sesle (cephede, kıraathanelerde, evlerde, camilerde, meclislerde vb.) okunup dinlenerek dolaşıma girme durumu nedeniyle noktalama işaretleri buna göre, bir kolaylık olması için ayarlanmıştır. Burada her şey, yani tüm noktalama işaretleri, metni okuyacak kişinin, okuyucunun sesini nasıl ayarlaması, ritmik geçişleri nasıl yapması gerektiğini gösterir.

//

Borsa'da kriz çıkması şairin işine mi yarar, yoksa şiir yazamayacağını, bor-sanın çökmesi sonucu kendi parasının da çarçur olacağını mı düşünür? Mehmed Âkif'i, bu sorunun cevabında hangi tarafta düşünürsünüz? Darphane'deki müdürlü-ğünden alınmadan kendisi ayrılmış olan Cemal Süreya'yı? Sezai Karakoç'u? İsmet Özel'i? Ya da Tevfik Fikret'i?

//

Nasıl bir krizdir bu?

Hangi krizden söz ediyoruz?

Böyle bir krize yol açacağını düşünebilir / düşleyebilir miyiz şiirin?

Şairi bir *broker*la karıştırmamak gerek. Ya da bir *hacker*la. Borsa brokeri de-ğildir şair.

Şair kriz çıkacağını öngörerek sükûnetini korumayı mı, yoksa uymayı mı deneyecektir?

//

“Hayat ve şuur” der Elmalılı. Mülk suresinin tefsirinde (bendeki on cilt, sade-leştirilmemiş baskıda 8. cilt, sayfa: 128), şöyle bir cümlesine rastladım:

“*Şuuruna şuur sahibi olarak kendisini tanıyanlar uzağa gitmeden her şuur maz-mununda Halik'in bir ayetini görürler ve onun yanında, önünde ve sonunda (Her nerede olsanız da sizinle beraberdir -Hadîd 57/4) sırrına ererler. Şuurun, Halik'ına arz-ı teslimiyet etmesi için kendini ve kendinin anbean hudûs ve mahlûkiyyetini duyabilmesi kâfidir.*”